

KUTATÁS KÖZBEN

TANÁROK VÉLEMÉNYE...

Az Oktatókutató Intézet 1994 május-júniusában 617 alap- és középfokú oktatásban részt vevő pedagógust kérdezett meg aktuális, és az iskola mindennapi életével kapcsolatos dolgokról. Véleményeket gyűjtöttük többek között a tantervekről, s kiemelten a Nemzeti Alaptanterv legújabb változatáról, a jobbára mindenütt megalakult iskolaszélekekről, s az iskolai fegyelmzés kérdéséről. Az alábbiakban ezeket az adatokat ismertetjük.

A Nemzeti Alaptantervről

Adataink szerint a Nemzeti Alaptanterv ez év elején elkészült változatát a pedagógusok vegyes érzelmekkel (72 százalék) fogadták. Kevesen vannak (12 százalék), akik kifejezetten örültek az alaptanterv elkészültének, akadtak azonban, akik – feltehetően belefáradva a most elkészültet megelőző tervezetek körül gyűrűző vitákba – lényegében közömbösen viseltettek iránta (10 százalék), vagy már figyelmet sem fordítanak rá, nincs róla különösebb véleményük (6 százalék).

Az alaptanterv elkészültét örömmel fogadók között az alsó tagozaton tanítók vannak többen, s ennek megfelelően magasabb közöttük azoknak az aránya is, akik tanítóképző főiskolát végeztek, valamint azoké, akik már huzamosabb ideje, több mint 15 éve a pedagógusi pályán tevékenykednek. A közömbös magatartás elsősorban a férfiakra jellemző, s azok is az átlagosnál gyakrabban viszonyulnak így a kérdéshez, akik még „kezdő” pedagógusnak számítanak, legfeljebb 5 éve vannak a pályán. Településtípusok szerint viszont nem találtunk lényegi eltérést.

A pedagógusok fele válaszolt úgy, hogy olvasta már a Nemzeti Alaptanterv legújabb változatát, s közöttük az általános iskolákban tanítók, valamint a hosszabb ideje (legalább 10 éve) pedagógusként dolgozók aránya magasabb az átlagosnál. A hölgyek között is magasabb volt azoknak az aránya, akik belenéztek már a nemrégiben elfogadott alaptantervbe, míg a férfiak és a fiatalabb tanárok gyakrabban válaszoltak úgy, hogy idáig még nem.

Annak ellenére, hogy – bevallásuk szerint – az általános és középiskolai tanárok fele „belenézett” vagy olvasta az alaptantervet, majdnem háromnegyedük (70, 74%) sem pozitív, sem negatív tulajdonságát nem tudta kiemelni a NAT-nak, sőt néhányan kifejezetten hangsúlyozták, hogy részleteiben nem ismerik a tantervet. Arra is akadt azonban példa, hogy mind a pozitív, mind pedig a negatív jellemzők sorában olyanokat találtunk, amelyek lényegében nem a NAT-ra vonatkoznak, hanem például a közoktatási törvény által szabályozott jelenségekre hívják fel a figyelmet.

Az alaptantervvel kapcsolatos pozitív vélemények között a legnagyobb arányban (a kérdezettek 10 százaléka szerint) az szerepelt, ami a majdani egységes követelményrendszer kialakítására utalt, arra, hogy ennek révén a különböző szerkezetű oktatási intézményekből érkezők számára nagyobb lesz az átjárhatóság lehetősége. A NAT második leggyakrabban említett pozitívuma a tanárok illetve iskolák nagyobb szakmai önállóságára utalt, míg egy-két százaléknyi arányban akadtak, akik azt tartják legnagyobb erényének, hogy tantárgyakra

koncentrál, illetve, hogy a (majdani) követelményrendszert szintekre lebontva fogalmazza meg.

A negatív vélemények között a leggyakrabban az hangzott el, hogy az elkészült alaptanterv túl általános (7 százalék). Csaknem ugyanennyien az alaptantervhez készülő követelményrendszert hiányolják, mondván: enélkül maga a NAT sem ér semmit (6 százalék). A kérdezettek 3 százaléka a NAT elfogadásában a tanév meghosszabbítását látja, s további egy-két százaléknyan a tanárok túlságosan nagy szabadságát, önállóságát, illetve a NAT körül kialakult vita szűk körű jellegét sérelmezték. Akadtak azonban, akik éppen a túlzott szabályozottságra hívták fel a figyelmet, s olyanok is, akik attól tartanak, hogy a rendelkezés nem éri el célját, vagy akik egyenesen azzal vádolják az alaptanterv létrehozóit, hogy szerintük nem azzal foglalkozik, amivel kellene.

Adataink pedig azt mutatják, hogy jól működő, a követelményrendszer terén is összhangot mutató országos tantervre elég nagy szükség lenne, hiszen a pedagógusok nagy többsége napi munkája során rendszeresen vagy alkalmanként használ valamilyen tantervet. A megkérdezettek 65 százaléka – elsősorban az idősebb, gyakorlottabb pedagógusok – válaszolt úgy, hogy rendszeresen használ ilyet, s további 25 százalék, ha nem is rendszeresen, de néha-néha, egy-egy tantárgy, vagy tanulócsoport esetében igénybe veszi valamilyen tanterv segítségét. A tanterv használatának elutasítása (6 százalék) elsősorban a fiatalabb oktatókra jellemző. A tantervek közül a legnagyobb szerepe az 1978-as országos tantervnek van, míg az iskolai és a kísérleti tantervek ennél kisebb szerepet töltenek be a pedagógusok életében.

Az iskolaszékek szerepéről, működéséről

Bár az iskolaszékek megalakulásának határideje az 1994-es év eleje volt, a válaszok egy részéből az derült ki, hogy 1994. májusában erről a tényről, s konkrétan az iskolaszékek iskolájukon belüli működéséről a megkérdezett pedagógusok 10–15 százalékának alapvető információk sem álltak rendelkezésére. Ezt jelzik azok a számadatok, melyek szerint a kérdezettek valamivel több, mint egytizede nem tudja, hány tagja van iskolájában az iskolaszékeknek, s csaknem hasonló arányban vannak azok, akiknek nincs tudomásuk pl. arról, hogy az igazgató tagja-e az iskolaszékeknek, míg ennél valamivel többen mutakoztak bizonytalanak az iskolaszék konkrét tevékenységét érintő kérdésekben, pl. abban, hogy iskolájában tudomása szerint tárgyalt-e már valamilyen kérdéstről az iskolaszék. (Ezen felül a kérdezettek további 5–6 százaléka mutakozott teljesen bizonytalanok, vagy a téma iránt kevésbé érdeklődőnek, s gyakorlatilag egyetlen, az iskolaszékekkel kapcsolatos kérdésre sem válaszolt.)

A működő iskolaszékek többsége 6 vagy 9 tagból áll, legalábbis ez derül ki azokból a válaszokból, amelyeket a tájékozottabb megkérdezettek adtak. A felmérésben szereplő legnépesebb iskolaszék 24 főt számlál, ám a 10 vagy több személyt bevonó iskolaszékek csupán az esetek töredékét jelentik, gyakoribb a 10, esetenként az 5 fő alatti.

Az esetek mintegy felében az igazgató is tagja az iskolaszékeknek, ám ebben a kérdésben nem mutatható ki eltérés az iskola székhelye és típusa szerint. A kérdezettek közel egytizede válaszolt úgy, hogy maga is tagja az iskolaszékeknek, elsősorban az életpályájuk középső szakaszán lévők, azaz azok, akik legalább 5–6 éve tanítanak már, de van még néhány évük a nyugdíjkorhatár eléréséig.

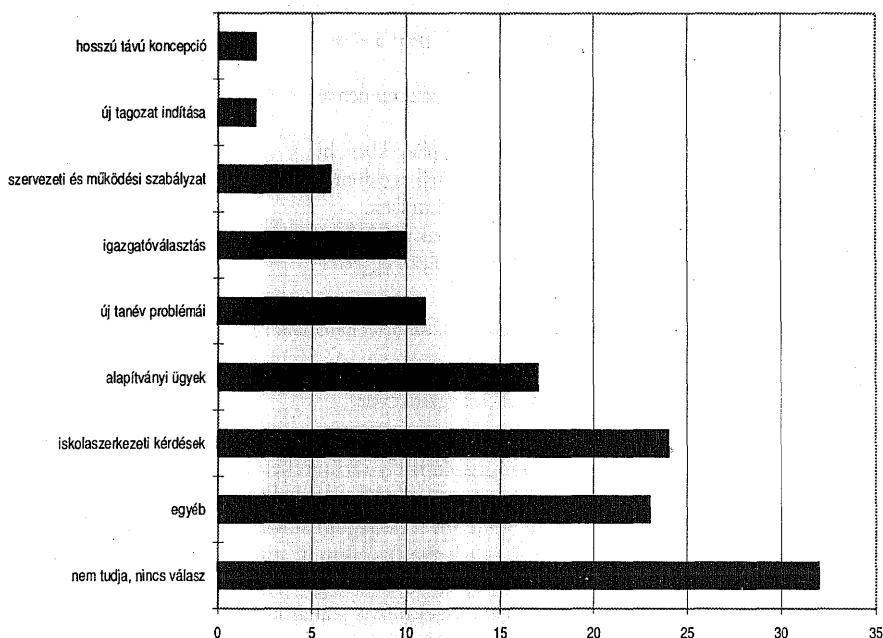
A kérdezettek 46 százaléka emlékezett úgy, hogy az eltelt néhány hónap során az iskolaszék tárgyalt már valamilyen kérdéstről, s ez az arány valamivel magasabb volt az általános iskolákban, mint a középiskolákban. A pedagógusok egyharmadának nem volt tudomása az iskolaszék bármilyen „érdemi tevékenységéről”, míg 21 százaléknyan tájékoztatlanok mutakoztak a kérdésben. Természetesen nagyobb fokú tájékozottság jellemezte azokat, akik maguk is tagjai az iskolaszékeknek: a bizonytalanok rovására 63 százalékra nőtt körükben

azoknak az aránya, akik emlékeztek az iskolaszék valamely döntésére. Úgy tűnik tehát, hogy az iskolaszék működéséről átadott információk nem minden esetben kielégítőek, a döntésekről az iskolaszék munkájában közvetlenül nem érintett pedagógusok egy része nem igazán szerez tudomást.

Ezt erősíti meg az a tény is, hogy azok között, akiknek tudomásuk volt az iskolaszék üléséről, egyharmadnyian nem értesültek arról, hogy végül is miről tárgyalt, vagy miről döntött az iskolaszék. A többiek válasza szerint az iskolaszékek pár hónapos fennállása során a leggyakoribb témának az iskolaszervezet (a szerkezeti átalakulás lehetőségével, kivitelezhetőségével), az iskolai alapítványok ügyével és az új tanév feladataival kapcsolatos megbeszélések mutatkoztak.

1. ÁBRA

*Milyen kérdésekről tárgyalt az iskolaszék?** (százalékos megoszlás azok körében, akiknek tudomásuk volt arról, hogy az iskolaszék tárgyalt valamiről)

* a százalékok összege meghaladja a 100-at, mert több említés is lehetséges volt

Az iskolaszékekről, azok szerepéről és a testület munkájában részt vevők összetételéről kialakított vélemények alaposabb megismerése érdekében 5 olyan állítást soroltunk fel a kérdőzeteknek, amelyek az iskolaszék intézményéről kialakított benyomásokat tükrözik. A kérdőzeteket arra kértük, hogy mind az 5 állítást osztályozzák 1-től 5-ig terjedő skálán. Az egyes állítások esetében a pedagógusok valamivel több, mint négyötöde vállalkozott a válaszadásra, s az I. táblázatban az általuk adott osztályzatokat foglaljuk össze.

Az utolsó állítás kivételével valamennyi esetben azt tapasztaltuk, hogy magasabb azoknak az aránya, akik valamilyen mértékben egyetértettek az adott kijelentésekkel, mint azoké, akik

nem fogadták el azokat. Úgy tűnik, hogy a pedagógusok meglehetősen nagy része fontosnak tartja azt, hogy az iskola igazgatója illetve a diákönkormányzat képviselője (már ahol erre egyáltalán lehetőség van) is részt vegyen a testület munkájában, míg azonban az előzőt inkább az idősebb, hosszabb szolgálati idővel rendelkező nevelők, addig az utóbbit főként a 30 év alattiak, a rövidebb ideje tanítók szorgalmazzák. Természetesen ez utóbbi állítást azok a középiskolai pedagógusok is az átlagosnál valamivel nagyobb mértékben támogatták, akiknél az iskolában is van lehetőség a diákok bevonására az iskolaszékbe, míg az utolsó – a diákönkormányzat kizárását célzó – állítást éppen ez utóbbi csoport tudta a legkevésbé elfogadni.

I. TÁBLA

*Ön mennyire ért egyet az alábbi állításokkal?** (a „teljesen egyetért” válaszok százalékos aránya; átlagok)**

	„Teljesen egyetért”	Átlagok
Az iskolaszék teljes mértékben alkalmas az érdekegyeztetésre, mert részt vesznek benne mind a szülők, mind a nevelők, mind a fenntartók képviselői.	17	3,2
Jelenleg az iskolaszék nem alkalmas az érdekegyeztetésre, mert a lényeges döntéseket úgyis az igazgató és a fenntartó hozza.	21	3,2
Jó, ha az igazgató tagja az iskolaszéknek, mert ő rendelkezik minden lényeges, az iskolát érintő információval.	40	3,7
Jó, hogy a diákönkormányzat is képviselteti magát az iskolaszékben, hiszen fontos, hogy az őket érintő kérdések megvitatásánál és eldöntésénél kifejhessék véleményüket és részt vegyenek a döntésben.	31	3,6
Nem jó, hogy a diákönkormányzat képviselői jelen vannak az iskolaszékben, mert nincs szükség arra, hogy beleszóljanak olyan ügyek eldöntésébe, amit amúgy sem értenek.	5	2,0

* Az iskolaszékkel kapcsolatos állítások megfogalmazásáért köszönetet mondunk Palotás Zoltánnak, a Tolna megyei Pedagógiai Intézet igazgatójának.

** Az átlagokat az 5-fokú skála alapján képeztük, ahol az 1-es azt jelentette, hogy a kérdezett az adott állítással egyáltalán nem ért egyet, az 5-ös pedig azt, hogy teljesen egyetért vele.

Az iskolaszékek felállításánál és lehetséges összetételénél is érdekesebb kérdésnek mutatkozik azonban az, hogy mit gondolnak a pedagógusok: mely területeken legyen beleszólási joga az iskolaszéknek és főként milyen mértékű legyen az iskolában folyó szakmai, nevelő munkába. A közoktatási törvénytől lényegében függetlenül a pedagógusok „óhajait”, elvárásait kívántuk megvizsgálni akkor, amikor olyan (képzéletbeli) szakmai, intézménypolitikai, szociális feladatokat, feladatköröket soroltunk fel, amelyek mindegyike előfordulhat az iskolaszék munkája során, s amelyek egy részéről az iskolaszéknek is – akár közvetlenül, akár áttételesen – véleményt kell nyilvánítania valamilyen módon.

A II. táblázat adatai is jól mutatják, hogy a pedagógusok nagy része az iskolaszéknek inkább véleményezési semmint döntési jogot adna, egyes feladatkörök esetében pedig azt tartaná jónak, ha az iskolaszék nem foglalkozna az adott ügyekkel, hanem – elsősorban szakmai kérdésekről lévén szó – a tanárok feladatkörébe utalná ezeknek a szakmai problémáknak a megoldását, a döntések meghozatalát.

Lényegében ugyanezt tükrözi az az összefoglaló táblázat (III.), amelynek segítségével azt mutatjuk be, hogy a kérdezettek a felsorolt 11 feladatkör közül hány esetében tartanák célszerűnek az iskolaszéki döntést, hány esetében a véleményezést, s az elképzelt situációk mekkora hányadában nem tartanák fontosnak az iskolaszéki tárgyalást, egyeztetést. A III. táblázatból is az látszik, hogy míg a kérdezettek 52 százaléka egyik általunk felsorolt problé-

makör esetében sem adna lehetőséget az iskolaszékeknek a döntésre, az ennek megfelelő arány a véleményezési jogkör esetében jóval kisebb, 14 százalékos volt. Sőt, az is megfigyelhető, hogy a kérdezettek kétharmada a felsoroltak közül legalább 5 témakör esetében célszerűnek tartaná a kérdések véleményezését, egy kisebbség azonban meglehetősen hajthatatlannak mutatkozik ezen a téren: még a véleményezés jogát is kétségbe vonják.

II. TÁBLA

„Véleménye szerint az iskolaszékek az alábbi, az iskola életét érintő dolgokban döntési joga legyen, véleményezési joga legyen vagy egyáltalán ne foglalkozzon velük?”
(a válaszok százalékos megoszlása)

	Döntési jog	Véleményezési jog	Ne foglalkozzon vele	Nincs válasz
A tanulók szociális támogatásának, juttatásainak elosztása	21	56	10	13
Iskola átadása az egyháznak	19	46	20	15
Iskola-szerkezet meghatározása	17	58	12	13
Iskolán belüli hitoktatás bevezetése	16	54	15	15
Gyerekek fegyelmi ügyei	13	50	24	13
Tanárok kiválasztása, minősítése	13	47	37	13
Induló tagozatok kiválasztása	10	58	18	14
Igazgató kinevezése	9	54	22	15
Tanterv kialakítása	4	36	48	12
Új tanítási módszerek bevezetése	3	43	40	14
Alkalmazott tankönyvek kiválasztása	2	31	55	12

III. TÁBLA

Mi legyen az iskolaszékek szerepe (a válaszok százalékos megoszlása)

	Döntési jog	Véleményezési jog	Ne foglalkozzon vele
Egy téma esetében sem	52	14	21
1 téma esetében	20	3	9
2-4 téma esetében	22	20	44
5-11 téma esetében	7	64	26

Míndezekkel együtt a legtöbbben szociális, fegyelmezési és iskolapolitikai (iskolai irányelveket, iskolaszervezetet, tulajdonviszonyokat érintő) kérdésekben adnának legnagyobb jogsultságot az iskolaszékeknek, s még a személyi ügyek (tanárok, igazgató kiválasztása, véleményezése) is nagyobb teret kaphatnak az iskolaszék munkájában. Kevesebben vannak azonban olyanok, akik konkrét szakmai kérdésekbe (tanterv-kialakítás, tankönyvek, módszerek kiválasztása) is engednék beleszólni a laikusokat is tagjaik között tudó iskolaszékeket.

Iskolai fegyelmezés

Mínd helyi, mínd országos tanár- és szülőfelméréseinkben visszatérően megkérdeztük a tanároktól, hogy véleményük szerint az iskolának az oktatáson túl feladata-e a gyerekek nevelése. A válasz szinte mínden esetben igen volt. A jelen kérdőívben az erre vonatkozó kérdésünk így hangzott: „Az iskolában a nevelésnek legalább akkora súlya kell, hogy legyen, mínt a tanításnak, hiszen a kettő nem választható el egymástól.” Ezzel az állítással a megkérdezt tanárok 90%-a értett egyet. Korábbi felméréseink azt mutatták, hogy a tanárok

számára gondot jelent a fegyelmezés, ezért a jelen felmérésben arra kerestük a választ, hogy a korábbi évekhez képest kevesebb vagy több-e a fegyelmezési probléma az iskolákban.

A tanárok 36,8%-a szerint több, 26,3%-a szerint pedig sokkal több a fegyelmezési probléma az iskolákban, mint az elmúlt években. Jó részük nem tudta, hogy mi ennek az oka. 22%-uk szerint az, hogy a szülőknek kevés ideje jut a nevelésre, 19%-uk a megváltozott családi, 21%-uk a megváltozott társadalmi értékrendben látja ennek okát, 3%-uk pedig a megváltozott családszerkezetben.

Arról is megkérdeztük a tanárokat, hogy milyen gyakran kell a tanulókat fegyelmeznüik. A kapott válaszok: nagyon vagy elég gyakran: 51%, ritkán vagy nagyon ritkán: 47%. Hogy még ennél is objektívabb képet kapjunk, azt is megkérdeztük, hogy egy átlagos tanítási órán (45 perc) kb. mennyi idő telik el fegyelmezással: 5,65 perc. Az iskolák azonban e tekintetben meglehetősen különbözőek. A megkérdezett tanárok 1%-a néha 17–25 percet is kénytelen fegyelmezésre felhasználni; 4%-uk pedig arról számolt be, hogy a tanóra egyharmada (15 perc) fegyelmezással telik el.

A kérdőív további részében arra kértük a tanárokat, hogy osztályozzák (iskolai osztályozás szerint) az általunk felsorolt tevékenységeket abból a szempontból, hogy ha a tanulók tanórán ilyeneket tesznek, mennyire tartják azt súlyos vétségnek.

IV. TÁBLA

Egyes tevékenységek megítélésének átlagos osztályzata (nagyon súlyos 5-ös, egyáltalán nem súlyos 1-es)

	Átlagosztályzat
Durva beszéd a tanárral	4,75
Durva beszéd a társakkal	4,68
Órákon való ki-bemáskálás	4,67
Nyílt engedetlenség, tanári kérés nem teljesítése	4,65
Házi feladat hiánya, késületlenség	4,23
Óráról való késés	4,03
Felszerelés hiánya	3,85
Tanórán más tárgy tanulása, házi feladat másolás	3,85
Órai játék	3,80
Közbeszólás, közbekiabálás	3,75
Órai étkezés	3,71
Pad alatti olvasás	3,49
Órai nevetgélés	3,03
Órai beszélgetés	2,65

Mint a fentiekből kiténik, a tanárok számára a legelviselhetetlenebb a durva viselkedés, a nyílt engedetlenség, és a tanóra látványos zavarása, viszonylag elnőzőek abban az esetben, ha a diákok „csendesén” zavarják az órát (beszélgetéssel, olvasással, nevetgéléssel, étkezéssel, netán közbeszólással, közbekiabálással). A késületlenség, a házi feladat, a felszerelés hiánya, az órai késés a rangsorban a súlyos magatartási problémák után következnek csak.

Szeretnénk itt emlékeztetni egy korábbi tanárfelmérésre (*Educatio 1992/2*). A nemzetközi felmérés item-sorai érzelmi tartalmú, magaviselettel kapcsolatos, a tanulás hatékonyságát mérő, a visszacsatolással kapcsolatos, illetve a tervezéssel, pontos célmeghatározással kapcsolatos állításokat tartalmaztak. Ezek közül, mint ismeretes, a tanárok számára meghatározó fontosságúak az érzelmi tartalmú, illetve a magaviselettel kapcsolatos állítások voltak. Szinte mindig ezek után következtek a tanulás hatékonyságával, a visszacsatolással, illetve a pontos célmeghatározással kapcsolatos állítások.

A jelenlegi felmérésben a továbbiakban általános, nemcsak a tanórára jellemző tanulói negatív tevékenységeket soroltunk fel, és arra kértük, hogy osztályozzák azokat aszerint, hogy mennyire súlyos vétségnek tartják. (legsúlyosabb: 1, legkevésbé súlyos: 7.) A rangsor a következő:

1. kábítószer fogyasztás	1,45
2. szeszes ital fogyasztás	1,66
3. dohányzás	2,13
4. verekedés	2,35
5. durva beszéd	2,39
6. igazolatlan hiányzás	2,61
7. iskolai üzletelés	2,93

Mint látjuk, a legsúlyosabbnak az egészségre nagyon káros, „szenvedélybetegségek” válható dolgokat tartják a tanárok, illetve az agresszív viselkedést. Ennél sokkal kisebb a súlya az igazolatlan hiányzásoknak, illetve az iskolai üzletelésnek.

A továbbiakban arról próbáltunk meg információkat gyűjteni, hogy ezek a nagyrészt negatív dolgok, „vétségek” milyen gyakran fordulnak elő az általunk felkeresett iskolákban a tanulók körében. A tanárok válaszaiból felállított a rangsor (1: egyáltalán nem fordul elő, 5: nagymértékben előfordul) a következő:

1. kábítószer fogyasztás	1,18
2. szeszes ital fogyasztás	1,84
3. iskolai üzletelés	1,88
4. dohányzás	2,58
5. verekedés	2,69
6. igazolatlan hiányzás	2,92
7. durva beszéd	3,58

Örvendetes tény, hogy a kábítószer, illetve szeszes ital fogyasztás nem nagyon fordul elő, a dohányzás elleni kampányoknak viszont még bőven van terük az (adott) iskolákban. Az agresszív viselkedés (verekedés, durva beszéd) is gyakran előfordul a tanulók körében, és nem ritka az igazolatlan hiányzás sem. Néhány dolgot azonban feltétlenül meg kell néznünk ennél részletesebben is.

V. TÁBLA

Milyen gyakran fordul elő az iskolákban (a válaszok százalékos megoszlása)

	Gyakoriság					
	5	4	3	2	1	0
Durva beszéd	21,6	26,2	34,9	11,6	1,3	4,4
Verekedés	7,1	14,7	30,4	28,8	14,9	4,2
Igazolatlan hiányzás	6,8	17,0	37,0	28,6	4,8	5,8
Dohányzás	6,6	13,1	26,0	26,8	19,2	8,2
Kábítószer fogyasztás	0,5	0,8	1,6	9,0	80,3	7,8
Szeszes ital fogyasztás	1,1	4,2	16,0	29,7	42,3	6,6

Ha eltekintünk a 0 és 1-es válaszoktól (ami azt jelenti, hogy az adott vétség a tanárok szerint az iskolájukra egyáltalán nem jellemző), akkor a következő adatokat kapjuk: durva beszéd a tanárok 94%-a; igazolatlan hiányzás a tanárok 89%-a; verekedés a tanárok 81%-a; dohányzás a tanárok 73%-a; szeszes ital fogyasztás a tanárok 51,1%-a; kábítószer fogyasztás a tanárok 12%-a szerint – noha csak kis mértékben, de mégis – jellemző iskolájukra (2-es osztályzat: 12, 19, 19, 18, 30%). A verekedés, a dohányzás és az igazolatlan hiányzás megközelítően azonos értékekkel szerepel az 5-ös, 4-es és a 3-as mezőnyben.

A fegyelmezéssel kapcsolatos blokkunk utolsó része azzal foglalkozott, hogy felsoroltunk néhány „fegyelmezési” formát, és arra kértük a tanárokat, hogy osztályozzák aszerint, hogy azok mennyire hatékonyak (1: nem hatékony, 5: nagyon hatékony)

A kapott rangsor a következő:

1. sarokba állítani	1,59
2. egyest adni	1,68
3. lekeverni egy pofont	1,92
4. kiküldeni az órától	2,05
5. feleltetni	2,27
6. igazgatói segítséget kérni	2,60
7. intőt adni	2,81
8. kicsapatni az iskolából	2,82
9. eltiltani a közös programoktól	3,04
10. elvenni a játékot	3,08

A leghatékonyabbnak tehát azt látják, ha eltiltják a diákokat a közös programoktól, illetve elveszik játékait. Az intő, illetve a kicsapatás megközelítően azonos mértékben tartozik a hatékonynak vélt fegyelmezési módokhoz. Nem tartják hatékonynak a sarokba állítást, ha bosszúból egyest adnak nekik, vagy lekevernek egy pofont.

Végezetül arra voltunk kíváncsiak, hogy a tanárok milyen gyakran élnek ezekkel a fegyelmezési eszközökkel. (Legkevésbé: 1, leggyakrabban: 3.)

A rangsor a következő:

1. egyest adni	1,13
2. kicsapatni	1,19
3. lekeverni egy pofont	1,22
4. sarokba állítani	1,23
5. igazgató segítségét kérni	1,32
6. feleltetni	1,46
7. eltiltani a közös programtól	1,50
8. elvenni a játékot	1,88
9. intőt adni	1,94

A leggyakrabban használt fegyelmezési eszközök: intő, játékelvétel, eltiltás a közös programtól; legritkábban adnak egyest, vagy kevernek le egy pofont, és nemigen fordul elő kicsapatás.

IV. TÁBLA

Egyes fegyelmezési eszközök hatékonyságának %-os megoszlása

Fegyelmezési forma	3	2	1	0
Intő	8,4	74,0	14,1	3,6
Kiküldés	3,1	52,5	39,7	4,7
Sarokba állítás	1,9	16,6	72,4	9,0
Játék elvétel	9,7	63,8	20,8	5,7
Pofon	0,8	18,3	72,9	8,1
Feleltetés	3,9	34,9	54,8	6,5
1-est adni	0,5	11,5	80,9	7,1
Kicsapatni	0,6	16,8	75,8	6,8

Ritka az 1-es, a kicsapatás, a sarokba állítás és a pofon. Ezek a tanárok 12–18%-a szerint ritkán fordulnak elő. Az intő, a játék elvétel a két leggyakoribb büntető eszköz, az eltiltás a közös programtól, a feleltetés és a kiküldés majdnem azonos gyakorisággal fordul elő.

Junghaus Ibolya & Szemerszki Mariann